

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Juhised korrupsiooni ennetamiseks õppeasutustes

Tartu 2019

Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) on 2017. aastal koostanud abimaterjali „Juhised korruptsiooni ennetamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumi allasutustes“, vt <https://www.hm.ee/et/valishindamine>.

Käesolev juhendmaterjal on koostatud nii riigi-, era- kui munitsipaalõppeasutustele, andmaks täiendavaid selgitusi korruptsiooni ennetamiseks ning tegutsemiseks kooskõlas korruptsioonivastases seaduses (KVS) kehtestatuga.

Korruptsioonivastane seadus kohaldub ametiisikutele. Asutuste juhid on ametiisikud KVS-i tähenduses, kuid ametiisiku tähendus on oluliselt laiem. Ametiisikuteks on ka näiteks riigihangete läbiviijad, majandusjuhid, aga ka õppealajuhatajad, õpetajad ja õppeasutuse teised töötajad, kellele asutus on andnud avaliku ülesande¹ täitmise.

Korruptsiooni ennetamise eesmärk on aidata kaasa avalike ülesannete erapooletule ja ausale täitmisele, tõsta korruptsioonijuhtumite ennetamise teadlikkust ja maandada korruptsiooni (ametiseisundi kasutamine eelise saamiseks, mõjuvõimuga kauplemine jmt) tekkimise riski.

Korruptsioonivastase poliitika edukamaks juhtimiseks on igas ministeeriumis kohustus määrata korruptsiooni ennetamist koordineeriv isik nii asutuses kui valdkonnas (vt www.korruptsioon.ee).

HTM-is on korruptsiooni ennetamist koordineerivateks isikuteks välishindamisosakonna asejuhataja Hille Voolaid (Hille.Voolaid@hm.ee) ja siseauditiosakonna siseaudiitor Evald Veldemann (Evald.Veldemann@hm.ee).

Valitsuse korruptsioonivastase strateegia 2013–2020 eesmärk on korruptsiooni ennetamine: edendada teadlikkust korruptsioonist; suurendada otsuste ja tegevuste läbipaistvust; arendada uurimisasutuste uurimisvõimekust ja hoida ära julgeolekut ohustavat korruptsiooni.

Koostanud Hille Voolaid

Juhendmaterjali valmimist on toetanud selgitustega Ragne Tsätko ja Evald Veldemann Haridus- ja Teadusministeeriumist, Kätlin-Chris Kruusmaa Justiitsministeeriumist, Airi Mikli Riigikontrollist ning Maarja Merigan Tallinna 32. Keskkoolist. Juhendmaterjal on kooskõlastatud Politsei- ja Piirivalveameti korruptsioonikuritegude bürooga.

---

¹ Riigikohtu erikogu 16.02.2010. a määrus 3-3-4-1-10 selgitab, mida tuleks mõista avalike ülesannete all. Erikogu on seisukohal, et avalikke ülesandeid (haldusülesandeid) võib õiguslikult määratleda kui vahetult seadusega või seaduse alusel haldusinstitutionidele pandud ülesandeid või ülesandeid, mis on tõlgendamise teel vastavast õigusnormist tuletatud. Avalik ülesanne ei tähenda tingimata seda, et tegemist peab olema täidesaatva riigivõimu volituse kasutamisega. Avaliku ülesande olemus ei muutu sellest, et seda ülesannet täidab eraõiguslik isik. Avaliku ülesande täitmine on võimalik delegeerida eraõiguslikule isikule tsiviilõigusliku lepingu alusel, kui seadus ei näe ette üksnes halduslepingu sõlmimist, lepinguga ei reguleerita avaliku teenuse kasutaja või muu kolmanda isiku õigusi ega kohustusi, riiki või kohalikku omavalitsust ei vabastata tal lasuvatest kohustustest ja ülesande täitmisel ei kasutata täidesaatva riigivõimu volitusi. <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-3-4-1-10>

Sisukord

1. Korruptsiooniennetus ja huvide konflikti vältimine õppeasutustes	4
1.2. Õiguslikud alused	4
1.3. Mõistete selgitused	4
1.4. Korruptsioonivastase seaduse kehtivus õppeasutustele	5
1.5. Toimingupiirangud	6
2. Teavitamiskohustus	8
2.1. Töötajate käitumisjuhised toimingupiirangu rikkumise vältimiseks.....	8
2.2. Teavitamisprotseduur	8
3. Korruptsiooniennetusega seotud info avalikustamine asutuse veebilehel.....	9
4. Kingituste ja soodustuste hea tava	9
5. Võimalikud tagajärjed tegevus- ja toimingupiirangute rikkumisel	10
6. Soovituslikku kirjandust korruptsiooni ennetamiseks.....	11
Lisa 1. Direktori käskkirja näidis	12
Lisa 2. Näidiskaasusi.....	16
Lisa 3. Näidisjoonis teavitamisprotsessi kohta Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavates riigiõppeasutustes.....	17

1. Korruptsiooniennetus ja huvide konflikti vältimine õppeasutustes

1.2. Õiguslikud alused

Käesolev juhend käsitleb korruptsiooniteemat korruptsioonivastase seaduse (KVS) raames. Lisaks reguleerivad antud valdkonda ka muud õigusaktid, millest tuleb vajadusel lähtuda, nt avaliku teenistuse seadus (ATS), haldusmenetluse seadus (HMS), töölepingu seadus (TLS).

1.3. Mõistete selgitused

- 1.3.1. **Ametiisik** on isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks **ametiseisund** sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasuta eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel².
- 1.3.2. **Ametiseisundi korruptiivne kasutamine** on ametiisiku poolt ametikohustust rikkudes enda või kolmanda isiku huvides ametiisiku pädevuses oleva otsuse või toimingute tegemine, selles osalemine või selle sisuline suunamine, kui see toob kaasa avaliku huvi seisukohast ebavõrdse või põhjendamatu eelise ametiisikule või kolmandale isikule.
- 1.3.3. **Huvide konflikt** on teenistusalaste huvide ja erahuvide konflikt. Huvide konflikt ei ole korruptsioon, aga see võib viia korruptsioonini.
- 1.3.4. **Korruptsioon** on ametikohast või töökohast tulenevate huvide kuritarvitamine omakasu eesmärgil. Korruptiivne on teadlikult kas enda või kellegi teise huvides tegutsemine, kui see toob kaasa tulu (mitte ainult otseselt rahalist) ning ei ole erapooletu ja teisi võimalikke osapooli võrdselt kohtlev³.
- 1.3.5. **Korruptiivne tulu** on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või ametiisiku poolt nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus. Korruptiivseks ei loeta soodustust, mida saab üheselt mõista tavapärase

---

² KVSis sätestatud reeglid ja keelud kohalduvad ametiisikutele. Ametiisikuks määratlemine sõltub töö sisust, mitte ametikohast või ametinimetusest. Näited ametiisiku poolt tehtavatest otsustest: allkirjastab lepingu, sh töölepingu; osaleb hanke võitja valikus; kinnitab käskkirja; kinnitab arve; määrab palga, preemiad, lisatasud; teeb toetuse maksmise ettepaneku või osaleb otsuse tegemises, sh õppekorraldusega seotud otsustustes. Ametiisikul on keelatud: 1) korruptiivse tulu nõudmine, vahendamine ja saamine; 2) ametiseisundi korruptiivne kasutamine; 3) avaliku vahendi korruptiivne kasutamine; 4) mõju korruptiivne kasutamine; 5) siseteabe korruptiivne kasutamine.

³Näiteid võimalikust korruptsioonist: raha, soodustuste, kinkekaartide saamine; koostööpartnerite poolt pakutud tasuta teenused, reisirahad, hinnalised kingitused; koostööpartnerite poolt tasutud üritused, näiteks õhtusöögid; koostööpartneritega vastastikused erikohtlemise kokkulepped; koostööpartnerile talle soodsa mõjuga info edastamine; ametiisik satub tehingute tegemisel olema kahes rollis, kus pörkuvad tema ametiülesannetest tulenevad kohustused ja erahuvi.

viisakusavaldusena. Näiteks lillekimp õpilaselt esimesel koolipäeval või kommikarp lapsevanemalt jõuludeks või sünnipäevaks.

1.3.6. **Õppeasutusteks** käesoleva juhendi mõistes on koolieelsed lasteasutused, üldhariduskoolid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid.

1.3.7. **Seotud isikuteks**⁴ loetakse:

1) ametiisiku abikaasa, vanavanem, ametiisiku või tema abikaasa vanem ning ametiisiku vanema alaneja sugulane, sealhulgas ametiisiku laps ja lapselaps. Vanemaks loetakse käesoleva seaduse tähenduses ka lapsendaja, vanema abikaasa ja kasuvanem ning alanejaks sugulaseks ka lapsendatu ja abikaasa laps;

2) juriidiline isik, milles vähemalt 1/10 osalusest või osaluse omandamise õigusest kuulub ametiisikule endale või temaga seotud isikule;

3) juriidiline isik, mille juhtimis- või kontrollorgani liige tulumaksuseaduse tähenduses on ametiisik ise või käesoleva lõike punktis 1 või 4 nimetatud isik;

4) isik⁵, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine, samuti muu isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides või arvel.

1.3.8. **Toimingupiirang.** Ametiisikutele on kehtestatud toimingupiirangud. Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui:

1) otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes;

2) ametiisik on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust;

3) ametiisik on teadlik korruptsiooniohust⁶. Lähemalt p-s 1.5.

1.4. Korruptsioonivastase seaduse kehtivus õppeasutustele

Riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, avalik-õiguslik juriidiline isik, nende asutatud sihtasutus ja konkurentsiseaduse tähenduses avalik ettevõtja peavad tagama nende nimel, ülesandel või järelevalve all avalikku ülesannet täitva ametiisiku korruptsiooni ennetamise alase teadlikkuse ning kohustustest kinnipidamise kontrolli⁷.

Ametiisikuteks on asutuste juhid, riigihangete läbiviijad, majandusjuhid, õppealajuhatajad, õpetajad ja teised töötajad, kellele asutus on andnud avaliku ülesande täitmise.

Avalikku ülesannet täitev asutus peab oma töö korraldamisel tagama, et ametiisik ei oleks kohustatud tegema otsust või toimingut iseenda või temaga seotud isiku suhtes⁸. Kui asutus jätab selle kohustuse täitmata, ei vabasta see asjaolu ametiisikut kohustusest järgida toimingupiiranguid. Toimingupiirangu eesmärk on huvide konflikti vältimine. Piirangutega välistatakse olukord, kus ametiisik teeb iseenda või temaga seotud isiku suhtes otsuse või toimingu.

---

⁴ KVS, § 7.

⁵ KVS, § 7 p 4 selgitus: 1) isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine; 2) isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt mõjutab; 3) isik, keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab; 4) isik, kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele; 5) isik, kes tegutseb ametiisiku huvides või arvel.

⁶ KVS, § 11 lg 1.

⁷ KVS, § 3 lg 3.

⁸ KVS, § 11 lg 5.

Õpetaja tegevuse puhul peab eristama selgelt, kas õpetaja oma konkreetset tööülesannet täites on ametiisik või mitte. Ametiisik KVSis mõistes on iga isik, kes täidab avalikku ülesannet ja kellel on selle ülesande täitmiseks ametiseisund, mis tähendab pädevust teha teise isiku suhtes siduvaid otsuseid või toiminguid. Otsuse tegemise pädevuseks loetakse ka otsuse tegemises osalemist või otsuse sisulist suunamist. Tavapärase õppeprotsessi on tundide ajal aine edasiandmine ning selle jooksev hindamine ning siin ei kohaldu toimingupiirang. Klassijuhataja puhul on lisaks õpetamisele ja hindamisele ka muid tegevusi, mille puhul nt lapsevanema-lapse suhe ei peaks kujunema takistuseks nt klassijuhataja-klassiliikme suhtele.

Kui õpetaja tegevusega kaasneb õiguslik tagajärg õpilasele, tuleb ka õpetajat käsitleda ametiisikuna. Õiguslik tagajärg võib siin olla juhtudel, kui otsustatakse näiteks endaga seotud isiku klassikursuse kordama jätmist, gümnaasiumisse vastuvõtmist. Sellise olukorra tekkimisel tuleb endaga seotud isiku suhtes taandada ennast otsuse tegemisest või selle ettevalmistamisest. Teatud juhtudel on võimalik jätta toimingupiirang kohaldamata, sellised erandid on toodud seaduses⁹.

1.5. Toimingupiirangud

Töösuhted

Toimingud ja otsused seotud isikutega on keelatud, nt töölepingu sõlmimine, lisatasu või preemia maksmine. Töösuhted seotud isikutega ei ole keelatud, kuid selgelt tuleb järgida toimingupiiranguid.

Konkursikomisjonis tuleb end seotud isiku puhul otsustusest taandada. Näiteks riigihangete puhul peavad konkursikomisjoni liikmed kinnitama oma sõltumatust enne otsuste tegemist. Korruptsioonioht ei puuduta mitte ainult otsuste tegemist, vaid ka riigihanke ettevalmistamist, hanketingimuste väljatöötamist, st osalemist otsuste ettevalmistamises.

Töölepingut seotud isikuga ei sõlmi õppeasutuse juht, vaid tuleb viivitamata teavitada oma vahetat juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingut või otsust ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Sarnaselt toimitakse ka nt töökoormuse määramisel, preemiate, lisatasude, toetuste määramisel. Õige ei ole, kui asutuse juht määrab ise töötaja, kes teeb tema eest toimingud, vaid otsustused teeb juhi vahetu juht või tema poolt volitatud isik. Ametiisikul on keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel (alla delegeerimine).

Toimingupiiranguid tuleb järgida seotud isikute puhul, ka nt õppealajuhataja-õpetaja või haldusjuht-remonditöeline ja teistes sarnastes suhetes.

Õpetaja-õpilane suhted

KVSis § 1 kohaselt reguleerib antud seadus korruptsiooni ennetamist ja vastutust avaliku ülesande täitmise raames, kohaldades haldusmenetluse seaduse sätteid. Toimingupiirang puudutab nii otsust kui ka toimingut. Teatud olukordades on hindamistulemusi käsitletud isegi eelhaldusaktina.

---

⁹ KVS, § 11 lg 3.

Õpetaja-õpilane suhetes tuleb toimingupiiranguid järgida¹⁰ nt otsuste tegemisel seoses hindamisega, klassi/kooli lõpetamisega. Seotud isikutega tehtavate toimingute puhul tuleb rakendada enne toimingu sooritamist teavitamiskohustust.

Taandamise vajadus võib õppeasutuses tekkida näiteks õppenõukogus seotud isikuga seotud otsustuste puhul. Kui isikule (õppenõukogu liikmele) laieneb toimingupiirang, tuleb end otsuse arutamisest ja vastuvõtmisest taandada. Eesti õigussüsteemis on õigusaktidel hierarhia ning seadused asetsevad määrustest ülalpool, seega peab õppenõukogu liige eelkõige täitma seadust ning sellele järgnevalt määrust¹¹. Antud juhul ei riku õppenõukogu liige ennast taandades määrust¹², kuna peab ennast taasesitavas vormis taandama konkreetse üksikakti osas õppenõukogu tegemistest.

Toimingupiiranguid ei kohaldata õppetöö korraldamisel rutiinsete otsuste puhul, kui otsustajal puudub kaalutusõigus¹³.

Toimingupiiranguid ei kohaldata¹⁴:

- 1) õiguse üldakti vastuvõtmisel ja selle vastuvõtmises või ettevalmistamises osalemisel. Riigi ja kohaliku omavalitsuse eelarvet loetakse käesoleva seaduse tähenduses üldaktiks;
- 2) pankrotihalduri poolt pankrotimenetluse läbiviimise korral selle büroo teenuste kasutamisel, mille kaudu ta tegutseb;
- 3) hädaseisundis, samuti edasilükkamatu toimingu korral, kui on suurema kahju tekkimise oht;
- 4) kui ametiisiku asendamine ei ole võimalik asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu. Käesolevas punktis sätestatud alusel toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade avalikku ülesannet täitva asutuse veebilehel;
- 5) toimingute või otsuste puhul, millega avalikku ülesannet täitev asutus tagab oma töö korraldamise, välja arvatud teenistusalaused otsused. Käesolevas punktis sätestatud alusel toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade asutuse veebilehel;
- 6) kui rutiinse otsuse või toimingu tegemisel korruptsioonioht puudub, sealhulgas kui ametiisik teeb käsutustehingu või toimingu, omamata võimalust määrata selle asjaolusid;

---

¹⁰ Nt kohtulahend 3-3-1-68-12 21.3. Hindamisprotsessi ja -otsustuse olemuse tõttu puudub hindamistulemustel kõrgkooliõppe protsessis HMSi § 51 lg-st 1 ja § 52 lg-st 2 koostoimes tulenev regulatiivsus selle traditsioonilises tähenduses. Hindamistulemus ei ole üldjuhul suunatud otse õigussuhte tekkimisele, muutmisele või lõppemisele, kuid asjaolu (eksamihinde) õiguslikult kindlakstegemisega mõjutatakse ülikooli järgnevaid otsustusi riiklike lõpudokumentide väljaandmisel (vt ka käesoleva otsuse p-d 18 ja 19). 21.5 Sarnaselt avalik-õiguslikku kõrgkooli vastuvõtmise ja eksmatrikuleerimise otsustega, mida kohtupraktika on tunnustanud välismõju omava haldusaktina, on selline mõju ka eelhaldusaktidena mõistetavatel hindamisotsustustel. Üliõpilane ja kõrgkool ei ole õppe- ja õppetulemuste hindamise protsessis sisesuhtes.

¹¹ Haridus- ja teadusministri 23.08.2010. a määrus nr 44 „Kooli õppenõukogu ülesanded ja töökord“.

¹² Õppenõukogu liikmeteks on kooli direktor, õppealajuhataja, õpetajad, tugispetsialistid ja teised direktori nimetatud isikud.

¹³ Näiteks kui kooli/klassi lõpetamise tingimused on kehtestatud õigusaktis ning õpilane on tingimused täitnud, seega kaalutusõigus puudub, siis on tegemist rutiinse otsusega ja seotud isiku puhul töötaja end õppenõukogus otsuse tegemisel taandama ei pea.

¹⁴ KVS, § 11 lg 3.

7) valla- või linnaasutuses, kui kohaliku omavalitsuse üksuse eripära arvestades oleks toimingupiirangu kohaldamine avaliku huvi seisukohast ebamõistlik. Käesolevas punktis sätestatud alusel toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade valla või linna veebilehel;

8) organisatsioonide valimiste korral.

Kui erandlikel põhjustel ei ole võimalik toimingupiirangut kohaldada, näiteks kui ametiisiku asendamine ei ole võimalik asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu või tegemist on asutuse igapäevatööd korraldavate otsuste või toimingutega, tuleb kohe ja alaliselt esitada vastav info ka asutuse veebilehel.

Õppeasutusi puudutavad eeltoodud loetelust enam ehk punktid 3, 4 ja 6.

2. Teavitamiskohustus

2.1. Töötajate käitumisjuhised toimingupiirangu rikkumise vältimiseks

2.1.1. Käitumisjuhised huvide konflikti ja toimingupiirangu rikkumise vältimiseks võiks sätestada õppeasutuses töötajate töökorralduse reeglites või kehtestada eraldi direktori käskkirjaga. Eelistada võiks esimest varianti, sel juhul ei tekitata õppeasutuses täiendavat dokumenti. See tagaks võimaluse, et kõik töötajad on kehtestatud reeglitest teadlikud ja annab võimaluse vältida sattumist huvide konflikti või rikkuda toimingupiiranguid.

2.1.2. Toimingupiirangutega seotud juhtudel on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel¹⁵. Ametiisik peab toimingupiiranguga seotud juhtudel nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetat juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingut või otsust ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule.

2.1.3. Tööandjat tuleb teavitada võimalikest huvide konflikti ja toimingupiirangute eiramise juhtumitest ning nende põhjustest.

2.2. Teavitamisprotseduur

2.2.1. Teavitamise aeg

Tööandjat teavitatakse võimalikult huvide konfliktist ja alati enne seotud isikuga töölepingu sõlmimist, teenuse ostmise lepingu sõlmimist või muudel taolistel juhtudel.

Siinkohal peab panema tähele, et tööandja ei hakka isikute kohta andmeid koguma. Igasuguseks andmete kogumiseks peab olema seaduslik alus. KVS ei anna alust selliste andmete preventiivseks kogumiseks. Siin tuleks mõtestada lahti KVS § 11 lg 5: Avalikku ülesannet täitev asutus peab oma töö korraldamisel tagama, et ametiisik ei oleks kohustatud tegema otsust või toimingut iseenda või temaga seotud isiku suhtes. Kui asutus jätab selle kohustuse täitmata, ei vabasta see asjaolu ametiisikut kohustusest järgida toimingupiiranguid.

Kui tööandjale on teada nt, et majandusjuhataja ja raamatupidaja on seotud isikud, siis tuleks töökorralduses läbi mõelda, kuidas maandada majandustehingute puhul võimalikku korrupsiooniriski, st sisekontrolli korralduses mingite meetmete rakendamist (nt mingi vahelüli töökorraldusse lisamist, kes toimingupiirangu olukorras peaks otsust tegema) lisamist.

---

¹⁵ KVS, § 11 lg 2.

Sisse tuleks seada sisekontrolli meetmed, et ametiisikud oleksid kohustatud läbi mõtlema võimalikud ohukohad seotud isikutega ja nad teaksid töökorraldust, kuidas sellest teada anda ning mismoodi tuleb neil käituda. Siit järeldeb, et mitte õppeasutuse direktor ei kogu andmeid hankespetsialistiga seotud isikute kohta, vaid koolis on loodud selline töökorraldus, et hankespetsialist mõtleb hankemenetluse algatamisel läbi oma seosed ja teavitab koheselt, kui on toimingupiirangu olukorra risk ning töökorralduses on selge protseduur selle kohta, kuidas hankespetsialist peab seejärel käituma.

2.2.2. Teavitamise korraldus

Töötaja teavitab tööandjat kirjalikult taasesitamist võimaldaval viisil.

2.2.3. Volituse andmine

Huvide konflikti korral annab vajalikud käitumisjuhised töötajale tema tööandja või vahetu juht lähtudes õppeasutuses kehtestatud korraldusest. Vajadusel annab tööandja või vahetu juht volituse tema poolt määratud isikule, nt õppeasutuse mõnele teisele töötajale.

2.2.4. Teavituste ja otsuste registreerimine

Teavitused ja otsused registreeritakse õppeasutuse dokumendiregistris.

3. Korruptsiooniennetusega seotud info avalikustamine asutuse veebilehel

Teade toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta tuleb avaldada viivitamata ja alaliselt asutuse veebilehel¹⁶.

4. Kingituste ja soodustuste hea tava

Kuna õppeasutused on avalikku ülesannet täitvad asutused, kehtivad õppeasutuste töötajatele (ametiisikutele) ka KVS-i sätteid, mis reguleerivad ametikohustustega seostatavate ja korruptiivse tuluna käsitletavaid soodustusi.

Korruptiivne tulu¹⁷ on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või ametiisiku poolt nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus. Korruptiivseks ei loeta soodustust, mis ei ole seostatav ametikohustusega või mida saab üheselt mõista tavapärase viisakusavaldusena.

Tavapäraseks viisakusavalduseks saab pidada:

- 1) meenet konverentsil, koolitusel, seminaril ettekande tegemise eest;
- 2) tähtpäevade (nt jõulude) puhul tehtavaid viisakuskingitusi (nt kruus, sall, lips, kommikarp, foto) mõnelt koostööpartnerilt, sh lapsevanemalt;
- 3) sümbolseid kingitusi (nt lilled või kommid). Vt lisaks p 6.

Ametiisik peab viivitamata teatama¹⁸ ametikohustusega seostatava soodustuse vastuvõtmisest tema ametisse nimetamise õigusega isikule või organile. Ametiisik peab korruptiivse tuluna määratletava soodustuse vastuvõtmisest keelduma või, kui see ei ole

---

¹⁶ KVS, § 11 lg 3 p 5.

¹⁷ KVS, § 7 lg 1.

¹⁸ KVS, § 7 lg 2.

võimalik, soodustuse viivitusega oma asutusele või tema ametisse nimetamise õigusega isikule või organile üle andma.

Seega võib korruptiivseks tuluks pidada kingituste ja soodustuste vastuvõtmist õpilastelt või lapsevanematelt. Peab silmas pidama, et tehtud kingitused ja soodustused võivad mõjutada toimingut või otsust. Vältida tuleb olukorda, mis seab erapooletuse kasvõi näiliselt küsitavuse alla.

Ametikohustustega seotud soodustustest keeldutakse, mis on:

- 1) mõeldud mõjutamisena (sh näiliselt);
- 2) eksklusiivsed;
- 3) on seotud tehtava või tehtud otsuse või toiminguga;
- 4) on keelatud kutse-eeskiri, asutuse sisekorra või muude reeglitega.

KVS paneb asutusele kohustuse tagada ametiisiku korruptsiooni ennetamise alane teadlikkus ja kontrollida kohustustest kinnipidamist.

Igas õppeasutuses oleks asjakohane leppida kokku ja avalikustada ametiülesannetega seotud kingituste ja soodustuste hea tava, mille eesmärk oleks anda juhiseid õiguspäraseks ja eetiliseks käitumiseks olukorras, kus õppeasutuse töötajale pakutakse kingitust või soodustust. Heas tavas välja toodud soovitused aitavad kaasa nende kohustuste täitmisele.

5. Võimalikud tagajärjed tegevus- ja toimingupiirangute rikkumisel

Vastutuse KVSiga vastuollu sattumisel kehtestab KVS-i 4. peatükk.

Ametiisiku poolt omakasu eesmärgil ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju või siseteabe korruptiivse kasutamise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut¹⁹.

Ametiisiku poolt tema saadud korruptiivsest tulust avalikku ülesannet täitvale asutusele või ametisse nimetamise õigusega isikule või organile teatamise kohustuse või korruptiivse tuluna saadu üleandmise kohustuse rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut²⁰.

Ametiisiku poolt toimingupiirangu või toimingupiirangu kohaldamata jätmise tingimuste teadva rikkumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut²¹.

KVS-i §-des 17–19 nimetatud väärtegede kohtuväline menetleja on politseiasutus. Kui Kaitsepolitseiamet tuvastab käesoleva seaduse §-des 17–19 nimetatud väärteo süüteo menetluse käigus, on kohtuväline menetleja Kaitsepolitseiamet.

Korruptsioonijuhtumitest tuleb teavitada korruptsioonikuritegude bürood, kontakt <https://www2.politsei.ee/et/nouanded/korruptsioon/vihje-saatmine.dot>.

---

¹⁹ KVS, § 17.

²⁰ KVS, § 18.

²¹ KVS, § 19.

6. Soovituslikku kirjandust korruptsiooni ennetamiseks

- <http://www.korruptsioon.ee/>.
- <https://www.politsei.ee/et/korruptsioonisueueteod>.
- Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskuse RAKE poolt läbi viidud uuring „Hariduse valdkonna korruptsiooniriskid ja pettused“ (aprill 2017), <http://www.korruptsioon.ee/et/hariduse-valdkonna-korruptsiooniriskid-ja-pettused>.
- Teenistusülesannete täitmisega seotud kingituste ja soodustuste hea tava, https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/avalikustamiseks_teenist_usesannetega_seotud_kingituste_ja_soodustuste_he_a_tava.pdf.
- „Kuidas toimida kingitustega?“ <http://www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikt/kingitused>.
- „Soome linnas keelati õpetajatele tehtavad kingitused“, https://lounaestlane.ee/soome-linnas-keelati-opetajatele-tehtavad-kingitused/?fbclid=IwAR3XZ_Le-eK2qes-SlbTppLFR6GvHZyES4X1o28c2iL9dxnk-4ffe32R-ns.
- „Raamatupoe kinkekaardist šampanja ja kaaviarini: klassijuhatajate jõuluringid on väga erinevast hinnaklassist“, <https://www.err.ee/882695/raamatupoe-kinkekaardist-sampanja-ja-kaaviarini-klassijuhatajate-jouluringid-on-vaga-erinevast-hinnaklassist>.

Riigikontroll on teostanud korruptsioonivastase seaduse rakendamisega seoses mitmeid auditeid ning koostanud märgukirju, sh Haridus- ja Teadusministeeriumi kohta. Viimased auditid on kättesaadavad Riigikontrolli veebilehel:

- Korruptsioonivastase seaduse rakendamine kohalikes omavalitsustes (<http://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=13997&AuditId=2428>).
- Ülevaade korruptsiooni ennetamisest riigile kuuluvates äriühingutes (<http://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?FileId=13985&AuditId=2427>).
- Huvide konflikti vältimisest avalikus sektoris annab ülevaate käsiraamat „Huvide konflikti käsitlemine avalikus sektoris“ (https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/huvide_konflikti_kasiraamat.pdf).

Lisa 1. Direktori käskkirja näidis

Huvide konflikti ning korrupsioonijuhtumite ennetamise, tuvastamise ja kõrvaldamise meetmed

KINNITATUD

... direktori ... käskkirjaga nr ...

I Üldsätted

- 1.1. ... kool täidab avalikke ülesandeid ning lähtub oma igapäevases tegevuses avaliku sektori asutustele ja institutsioonidele kehtestatud reeglitest. Avalikke ülesandeid täites tuleb järgida korrupsioonivastast seadust, mille eesmärk on tagada ülesande aus ja erapooletu täitmine.
- 1.2. Huvide konflikti ning korrupsioonijuhtumite ennetamise, tuvastamise ja kõrvaldamise meetmed on kehtestatud eesmärgiga tagada kooli nimel tehtavate otsuste ja tehingute õiguspärasus ning toetada kooli töötajaid teadlike ja ausate valikute tegemisel, huvide konflikti ja korrupsiooniohtlike suhete mõistmisel, õigeaegsel äratundmisel ja vältimisel.
- 1.3. Huvide konflikti ning korrupsioonijuhtumite ennetamise, tuvastamise ja kõrvaldamise meetmestik on kättesaadav koolisiseses failijagamiskeskonnas.

II Mõisted

- 2.1. **Ametiisik** on füüsiline isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks ametiseisund sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel.
- 2.2. **Ametiseisund** on pädevus (õigus või kohustus) avaliku ülesande täitmisel teha teist isikut mõjutav otsus või toiming või osaleda selle tegemises. Selline pädevus võib tuleneda nii õigusaktist, lepingust kui ka asutuse töökorraldusest.
- 2.3. **Ametiseisundi korrupsiivne kasutamine** on ametikohustust rikkudes enda või kolmanda isiku huvides ametiisiku pädevuses oleva otsuse või toimingu tegemine, selles osalemine või selle sisuline suunamine, kui see toob kaasa avaliku huvi seisukohast ebavõrdse või põhjendamatu eelise ametiisikule või kolmandale isikule
- 2.4. **Seotud isik** korrupsioonivastase seaduse tähenduses on:
  - 2.4.1. ametiisiku abikaasa, vanavanem, ametiisiku või tema abikaasa vanem ning ametiisiku vanema alane sugulane, sealhulgas ametiisiku laps ja lapselaps. Vanemaks loetakse käesoleva seaduse tähenduses ka lapsendaja, vanema abikaasa ja kasuvanem ning alanejaks sugulaseks ka lapsendatu ja abikaasa laps (joonis 1);
  - 2.4.2. juriidiline isik, milles vähemalt 1/10 osalusest või osaluse omandamise õigusest kuulub ametiisikule endale või temaga seotud isikule;
  - 2.4.3. juriidiline isik, mille juhtimis- või kontrollorgani liige tulumaksuseaduse tähenduses on ametiisik ise või käesoleva lõike punktis 1 või 4 nimetatud isik;
  - 2.4.4. isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine, samuti muu isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult

mõjutab või kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides²².

- 2.5. **Huvide konflikt** on tööalaste huvide ja erahuvide konflikt. Huvide konflikt ei ole korrupsioon, aga see võib viia korrupsioonini.
- 2.6. **Korrupsioon** on ametikohast või töökohast tulenevate hüvede kuritarvitamine omakasu eesmärgil. Korruptiivne tegevus on teadlikult kas enda või kellegi teise huvides tegutsemine, kui see toob kaasa tulu (mitte ainult otseselt rahalist) ning ei ole erapooletu ja teisi võimalikke osapooli võrdselt kohtlev.
- 2.7. **Korruptiivne tulu** on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus.

III Meetmed

- 3.1. Kooli töötaja:
  - 3.1.1. käitub kooli suhtes lojaalselt ja lähtub oma tööülesandeid täites kooli huvidest;
  - 3.1.2. väldib selliste otsuste langetamist ning toimingute ja tehingute tegemist, mille suhtes on tal endal või temaga korrupsioonivastase seaduse tähenduses seotud isikul erahuvid;
  - 3.1.3. ei kasuta kooli ressursse isiklikul otstarbel ja hoidub oma võimupositsiooni ärakasutamisest;
  - 3.1.4. ei võta vastu kingitusi ega soodustusi, kui see võib seada kahtluse alla tema tööülesannete täitmise sõltumatuse erahuvidest; kooli töötajal on õigus võtta kingitusi ja soodustusi vastu üksnes juhul, kui ta on veendunud, et sellega ei eeldata temalt tema tööülesannetega seotud vastuteenet ning kingituse tegemist või soodustuse andmist saab käsitada tavalise viisakusavaldusena, teavitades sellest vahetut juhti;
  - 3.1.5. järgib oma tegevuses korrupsioonivastase seaduse, maksuseaduste ning teiste õigusaktide nõudeid.
- 3.2. Töötajate ametikohtade täitmiseks läbiviidavatel konkurssidel töötaja taandab ennast otsuste ettevalmistamise ja tingimuste väljatöötamise otsustusprotsessist, kui kandidaatide seas on seotud isik.
- 3.3. Töötajatega seotud otsustusprotsessidest töötaja taandab ennast, kui otsustus puudutab seotud isikut ja töötajal on kaalutusõigus, nt töökoormuse määramine, lisatasude ja preemiate maksmine. Rutiinsete otsuste puhul ei ole taandamine vajalik.
- 3.4. Kui kooli töötaja on sattunud huvide konflikti, teavitab ta sellest enne tööülesande täitma asumist või juhul, kui ta on juba seda täitma asunud, viivitamatult pärast

---

²² KVS-i § 7 lg 2 kohaselt ei loeta juriidilist isikut seotud isikuks juhul, kui ametiisiku ja juriidilise isiku seos tuleneb eranditult ametiisiku ametikohustusest. Riigi, kohaliku omavalitsuse üksuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku esindamise pädevust juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorganisi loetakse ametikohustuseks käesoleva seaduse tähenduses. Lg 3 kohaselt ei ole ametiisikul käesolevast seadusest tulenevat seotud isiku huvi puuduvat kohustust, kui ta ei tea ega peagi teadma käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud seosest või seotud isiku huvist.

huvide konfliktist teada saamist vahetut juhti (õppealajuhataja, haldusjuht, huvijuht, direktor), kellel on kohustus tagada selline töökorraldus, et töötaja sattumine huvide konflikti oleks välistatud.

- 3.5. Kui kooli töötajal on teavet selle kohta või kahtlus, et mõni teine töötaja on sattunud huvide konflikti või pannud toime korruptiivse teo või muul moel oma tegevusega kooli huve kahjustanud, teavitab ta sellest vahetut juhti (õppealajuhataja, haldusjuht, huvijuht, direktor), kellel on kohustus selgitada välja juhtumi asjaolud ja võtta tarvitusele meetmed kooli huvide kaitseks.
- 3.6. Kooli töötajatel on võimalik teha direktorile ettepanekuid töö paremaks korraldamiseks, et tagada koolis aus ja läbipaistev asjaajamine ja töökeskkond, korruptsioonivastasest seadusest kinnipidamine ning korruptsiooniriskide maandamine.
- 3.7. Direktor tagab, et kooli kodulehel avaldatakse teave juhtumite kohta, mille puhul on jäetud toimingupiirang kohaldamata.

IV Huvide konflikti vältimine riigihanke korraldamisel²³

- 4.1. Riigihanke korraldamisel peetakse huvide konfliktina silmas olukorda, kus kooli töötajal või kooli nimel tegutseval muul isikul, kes on kaasatud riigihanke ettevalmistamisse või korraldamisse või kes võib muul moel mõjutada selle riigihanke tulemust, on otseselt või kaudselt finants-, majandus- või muid isiklikke huvisid, mida võib käsitada tema erapooletust ja sõltumatust kahjustavatena.
- 4.2. Riigihanke algatamisel annavad riigihanke algataja, loodava komisjoni liikmed, finantsallika käsutaja ja tehnilise kirjelduse eest vastutav isik kinnituse näilise ja tegeliku huvide konflikti puudumise kohta või sellise olukorra tekkimise korral enda taandamise kohta ning hankega seotud erahuvide puudumise kohta. Hankelepingu sõlmija ja hankelepingu täitmise eest vastutav isik annavad eespool nimetatud kinnituse enne hankelepingu sõlmimist. Eespool nimetatud kinnituste ja taandamisavalduste kogumise ja säilitamise korraldab direktor.

V Huvide konflikti vältimine õppetöö korraldamisel

- 5.1. Õpilastega seotud otsustusprotsessidest töötaja taandab ennast, kui otsustus puudutab seotud isikut ja töötajal on kaalutusõigus, nt osalemine eksamikomisjoni töös, õpilase üleviimine järgmisse klassi, toetuste, stipendiumite määramine. Rutiinsete otsuste puhul ei ole taandamine vajalik. Kui töötajat ei ole võimalik taandada, avaldatakse kooli veebilehel teade toimingupiirangu kohaldamata jätmisest.

VI Tehingud mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja

- 6.1. Kui asutuse juhil või ametiisikul on vaja teha otsust tema enda või temaga seotud isiku suhtes endaga seotud MTÜ seminaril osalemiseks, liikmemaksu tasumiseks vms, peab sellest viivitamata teavitama isikut või organit, kellel on ametiisiku

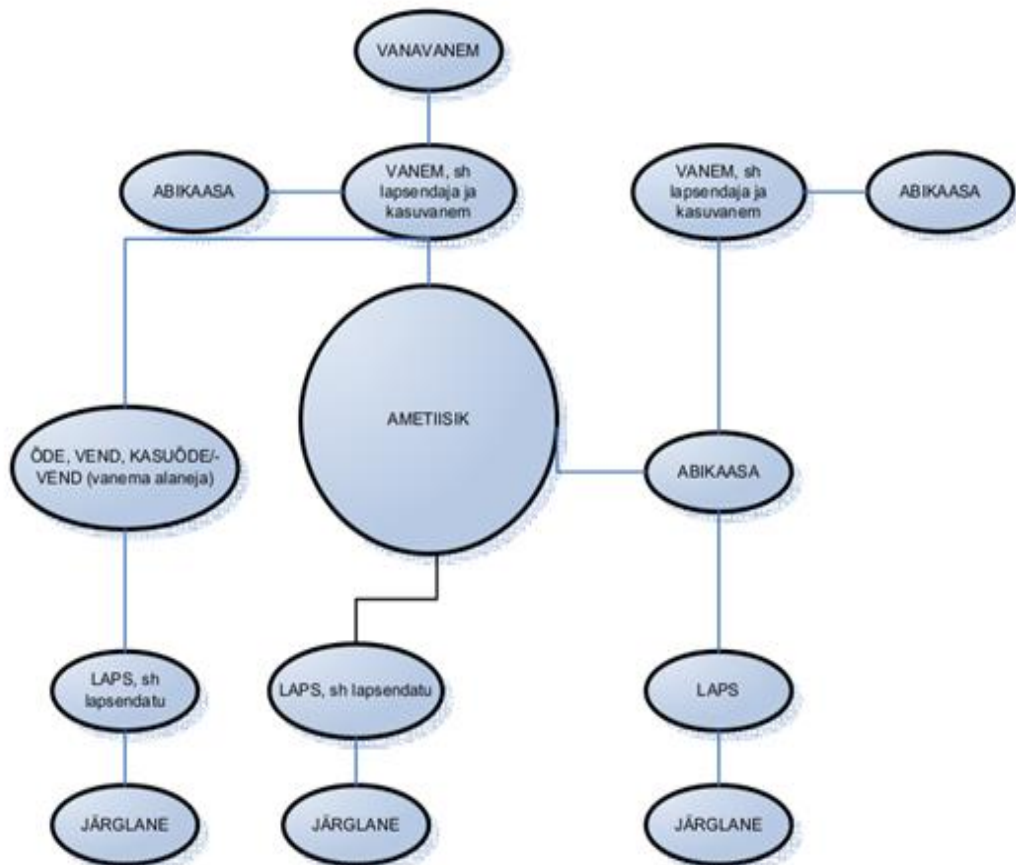
---

²³ Kui asutusel on hankekord, ei ole seda vaja dubleerida. Hankekord peab olema asutusel, kui ta hangib aastas asju teenuseid 80 000 euro eest, vt RHS, § 9 lg 4.

ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Alternatiivseks võimaluseks on ametiisikul enda MTÜ-ga seotud kulutused katta eraisikuna, mitte riigieelarvelise asutuse rahadest.

VII Tehingud äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja

- 7.1. Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui see tehakse tema enda või temaga seotud äriühingu suhtes. Kui sellist otsust või toimingut on vaja teha, tuleb sellest viivitamata teavitada isikut või organit, kellel on ametiisiku ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule.

Joonis 1. Seotud isik korruptsioonivastase seaduse tähenduses, p 2.4.1

Lisa 2. Näidiskaasusi

Juhtum	Lubatavus	Selgitus
Suuremas asulas asuva kooli sekretär lahkub töölt ning vabanenud kohale tuleb leida uus töötaja. Direktori poeg lõpetas hiljuti keskkooli ning soovib nüüd võtta edasiõppimiseni aastase pausi ning seni töötada. Direktor otsustab töökoha ilma konkursita pakkuda oma pojale.	Ei	Seadus küll ei keela sellist tegevust, kuid tegemist on onupojapoliitikaga. Lisaks kehtib direktorile toimingupiirang otsuste suhtes, mis puudutavad tema poega.
Kooli direktori abikaasa töötab koolis matemaatika õpetajana, direktor on sõlminud oma abikaasaga töölepingu ja korduvalt ka selle erinevaid lisasid, millega on muudetud töötaja töö sisu, tööaega ja tasu. Lisaks on direktor määranud oma abikaasale tulemustasu samadel alustel teiste töötajatega.	Ei/jah	Direktorile kehtib toimingupiirang tema abikaasat puudutavate otsuste suhtes. Samas, kui tulemustasu määratakse kõigile ühesugustel alustel ja ühesugusel määral, siis võib olla tegemist rutiinse otsusega ning sellist otsust võib direktor teha.
Õpetaja osaleb inglise keele riigieksami suulise osa eksamineerijana, üks riigieksami sooritajatest on tema tütar.	Ei	Riigieksami tulemusel tekib õpilasele õiguslik tagajärg, kuna selle tulemusel on võimalik nt kandideerida ülikooli. Seega on õpetaja selles olukorras ametiisik, talle kehtib toimingupiirang ja ta ei tohi osaleda riigieksami komisjonis.

Lisa 3. Näidisjoonis teavitusprotsessi kohta Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavates riigiõppeasutustes

